



Statens landbruksforvaltning
Norwegian Agricultural Authority

Jordvern og bygningsbruk

Dagsseminar for kommunene i Rogaland om bruk av
ledige driftsbygninger

Stavanger 16. februar 2012

Seksjonssjef Geir Grønningsæter



Nasjonale mål for jordvern og kulturlandskap - 2004

Regjeringen ønsker et sterkt jordvern og å ta vare på viktige kulturlandskap, og vil:

- halvere årlig omdisponering av verdifulle jordbruksarealer innen 2010
- sette i verk kartlegging og forvaltning av de mest verdifulle kulturlandskapene innen 2010





UTVALGTE KULTURLANDSKAP I JORDBRUKET

Hvorfor jordvern? - Bakteppe globalt

- Matbehovet ventes å øke med 70 % innen 2050
- Mulighet for avlingsøkning er begrenset: 70 % av jordbruksarealet finnes i I-land
- Konkurransen mellom mat og bioenergi
- Areal med dyrket jord må øke
- Dyrkbar jord er en begrenset ressurs
- Klimaendringer kan forsterke problemene



Hvorfor jordvern? - Bakteppe nasjonalt

- **Matvaresikkerhet** et felles ansvar der Norge må bidra med sitt
- **Dyrka jord kun 3 % av Norges landareal, 1,3 % egna for matkorn**
 - Norge: 2,2 daa dyrka mark pr. innbygger
 - Verden: 2,7 daa pr. verdensborger
- **Nedbygging** er den største trusselen
- **Nydyrking** løser ikke problemet
 - Gjenværende dyrkbar jord har dårligere produksjonspotensial
 - Ca 30 % er myr, som er uheldig å dyrke opp av klimahensyn + ofte verdifullt biologisk mangfold

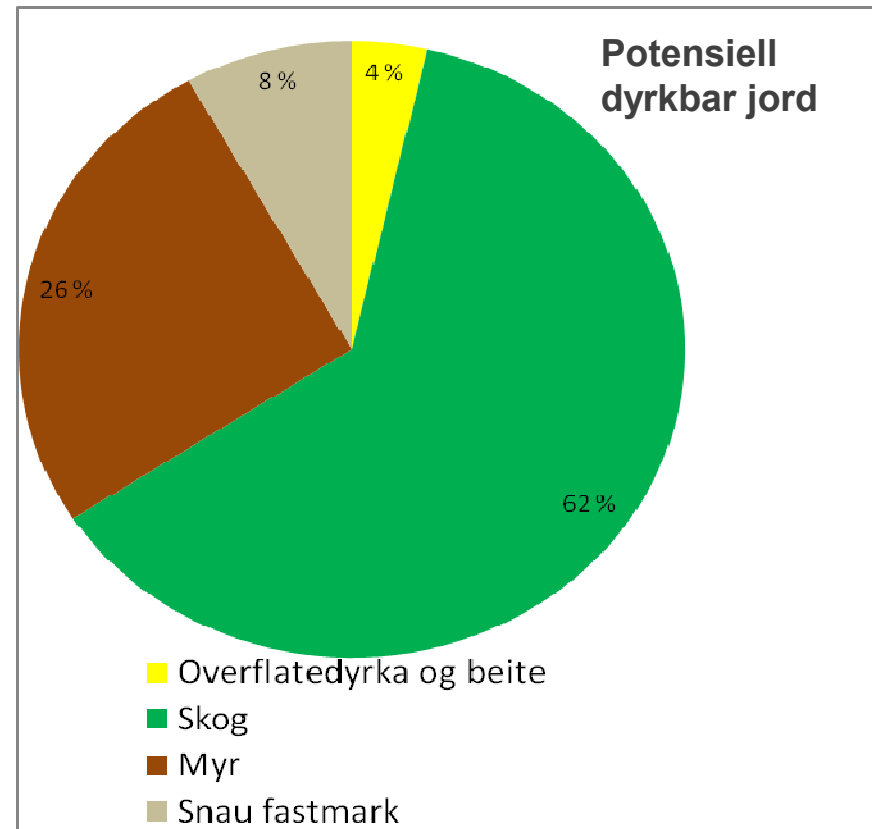
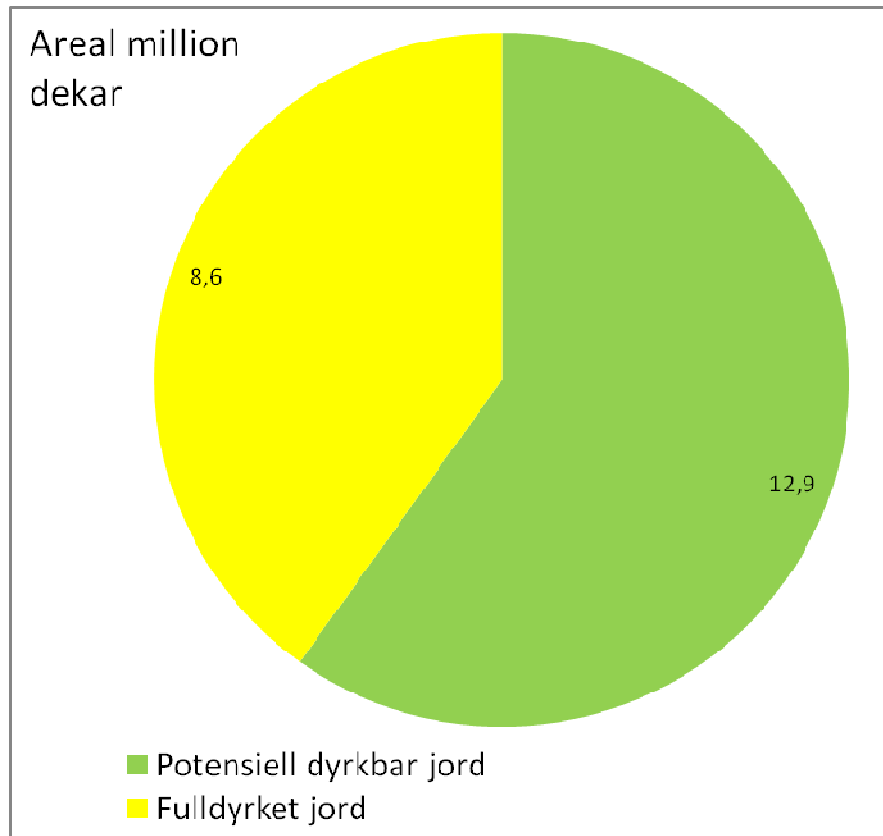


Matvaresikkerhet – et grunnleggende behov

- Hvis det er nødvendig, vil vi skaffe oss mat på bekostning av alle andre hensyn, herunder miljøhensyn
- Nedbygging av dyrket jord vil føre til økt behov for nydyrking av jord, med de konsekvenser det medfører:
 - Tap av naturområder og biotoper
 - Større og mer marginale arealer må dyrkes – mer erosjon og forurensning
 - Økte klimagassutslipp:
 - CO₂-utslipp fra jord og biomasse
 - Redusert karbonbinding i skog, eller store CO₂- og N₂O-utslipp fra dyrket myr

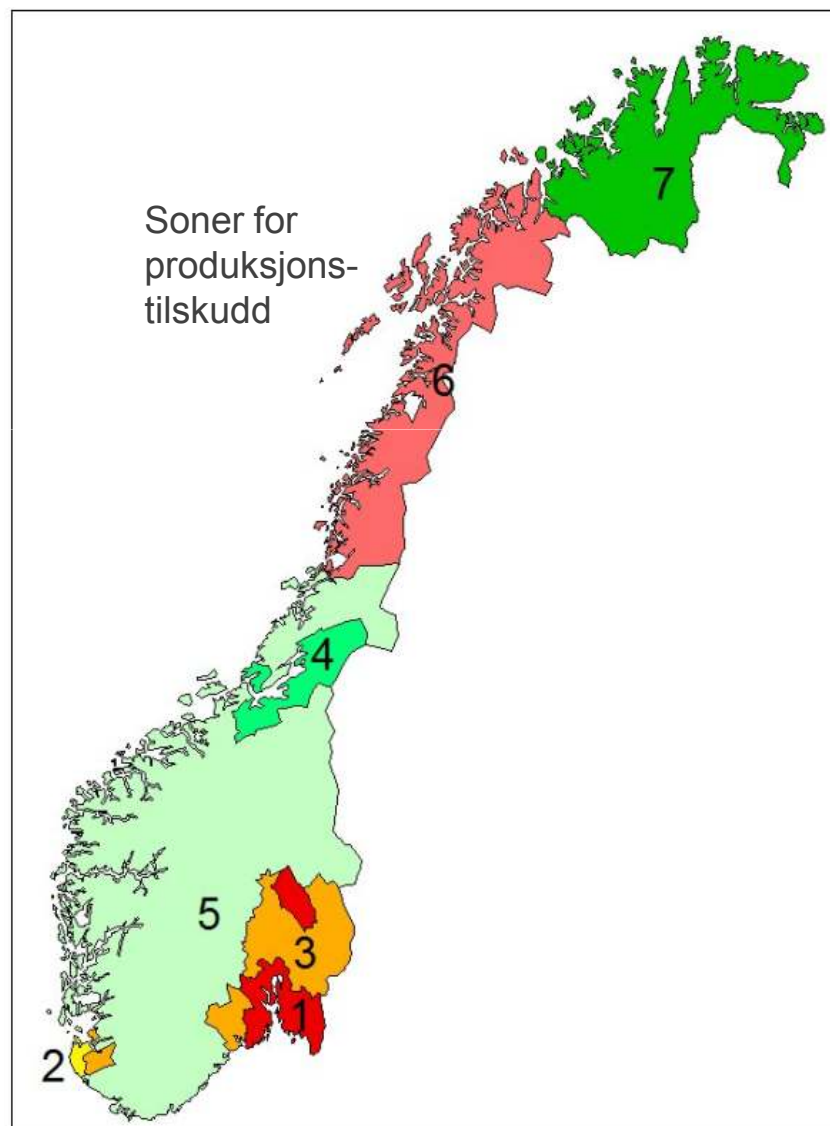
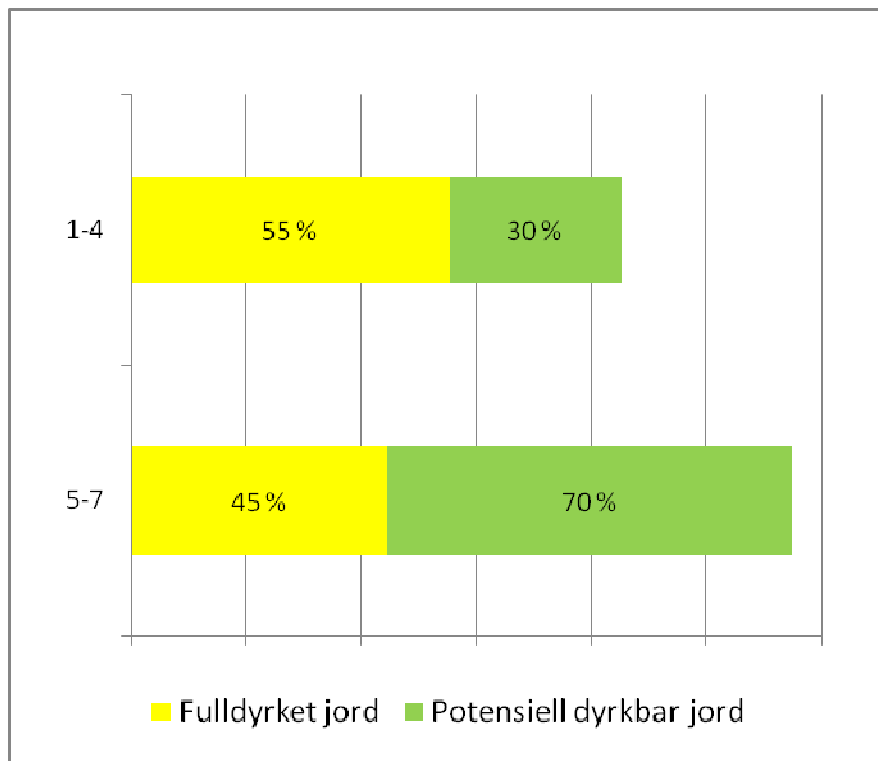


Dyrka og dyrkbar jord i Norge



Datakilde: Institutt for skog og landskap

Hvor finner vi dyrkbar jord i Norge?



Jordvern og miljø

- Dyrking av matvekster gir mest mat per arealenhet
- Dyrking av fôrkorn gir 50 % mer mat, men bare halvparten så mye klimagasser per arealenhet, som dyrking av gras
- **Det er godt miljøvern å ta vare på den beste dyrka jorda**



Jordvern?

- Verne/beskytte arealer mot omdisponering/nedbygging slik at arealene fortsatt kan brukes til matproduksjon - fortsatt bruk og aktivitet på arealene.
- Jordvernpolitikken omfatter både dyrka og dyrkbar mark.
- Plan- og bygningsloven, jordloven og energilovgivningen – ikke egen verneprosess.
 - Kommunene
 - Fylkesmennene



Det nasjonale målet for jordvern

Halvere årlig omdisponering av verdifulle jordbruksarealer innen 2010

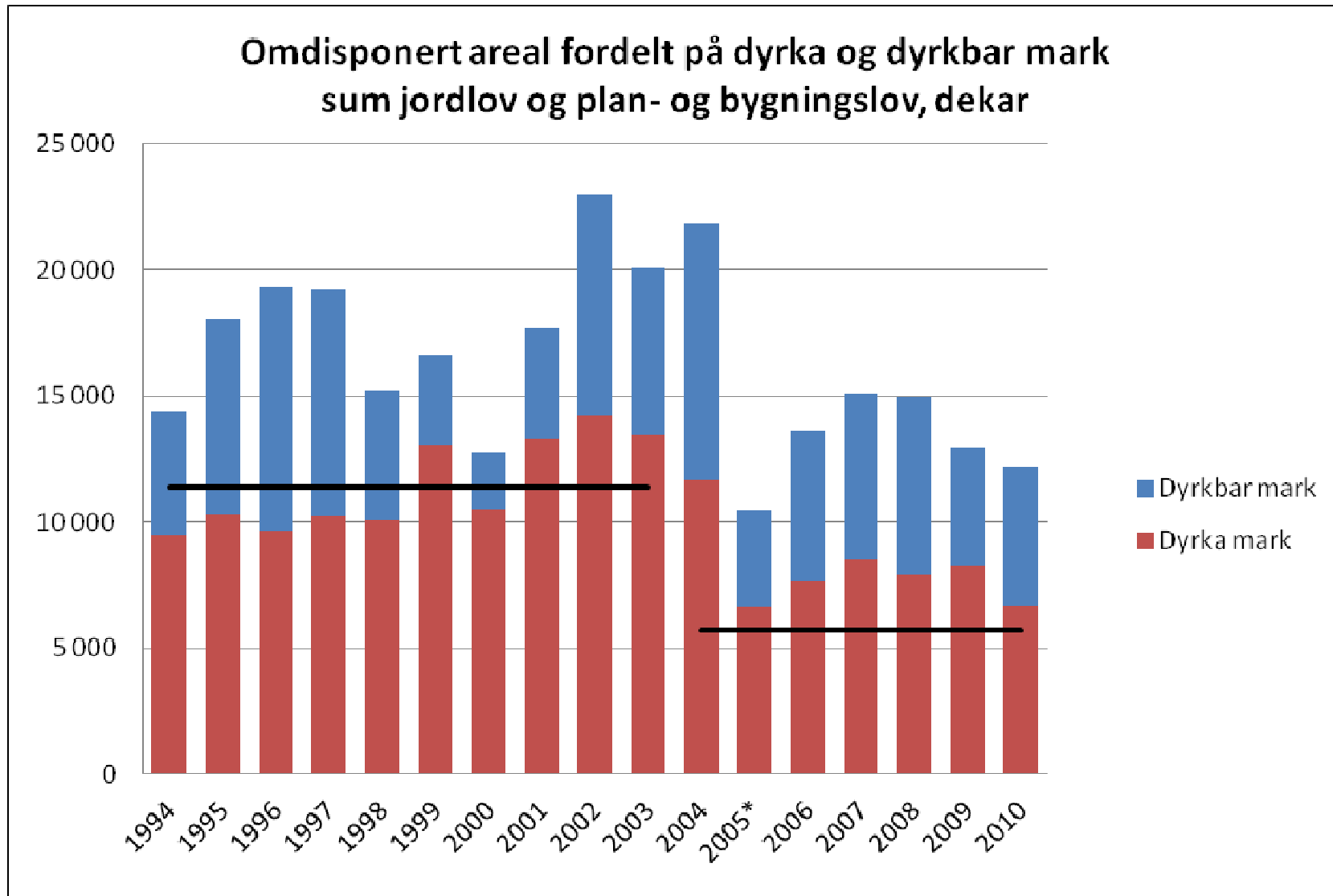


Konkretiseringen av jordvernmålet

- ”De mest verdifulle jordressursene” er **dyrka mark**
- Halveringsmålet må sees i forholdet til snittet for omdisponering av dyrka mark for de 10 siste årene før målet ble satt (1994-2003) som var 11 400 daa dyrka mark
- **Omdisponeringsnivået pr. 2010 kan ikke overstige 5700 daa dyrka mark, for at jordvernmålet kan sies å være nådd**

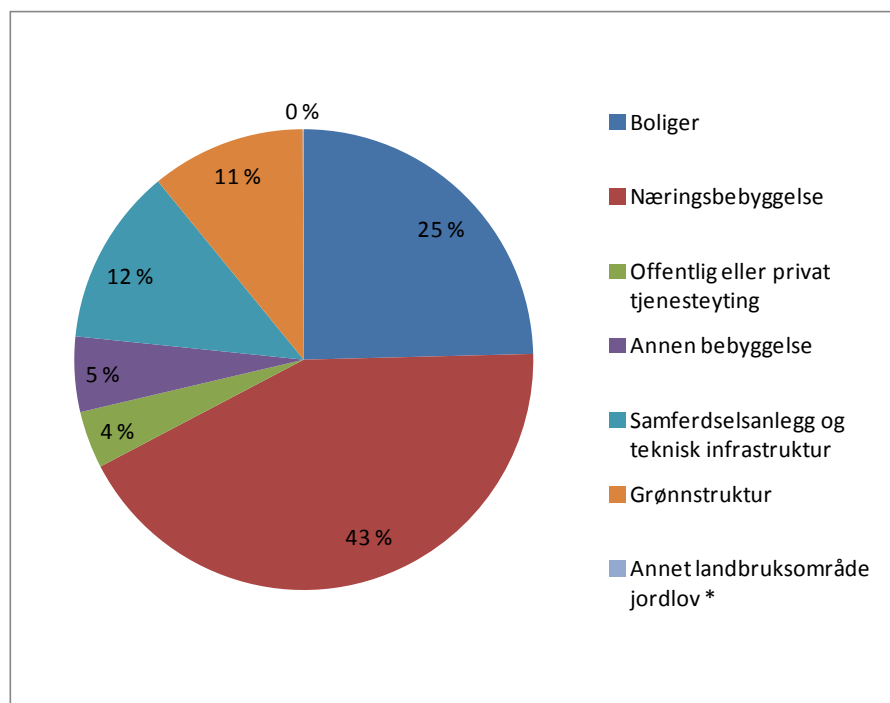


Hvordan gikk det med jordvernmålet for 2010?

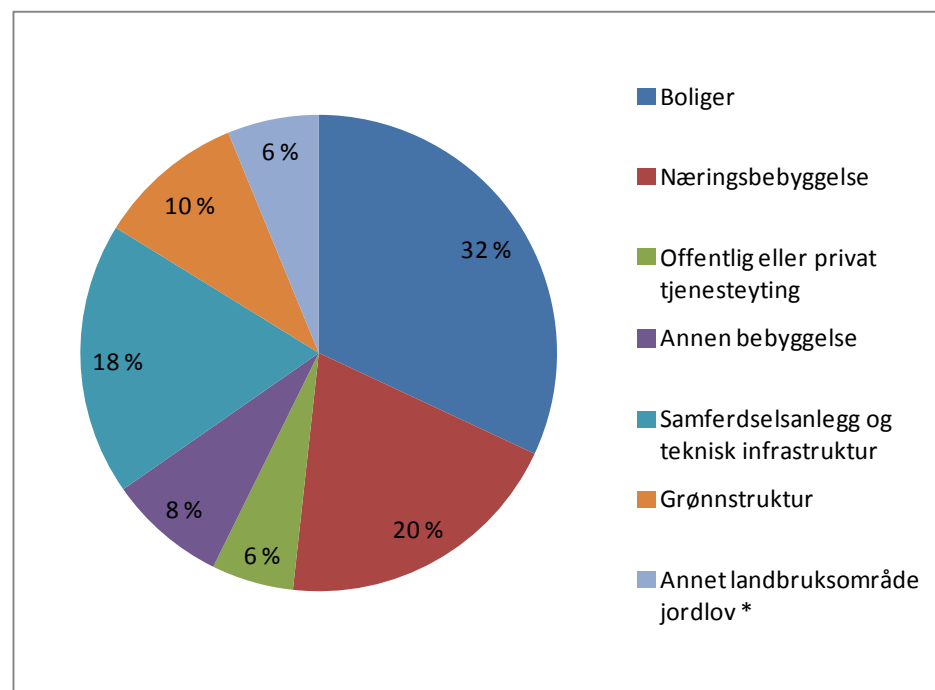


Omdisponert dyrka mark fordelt på formål -2010

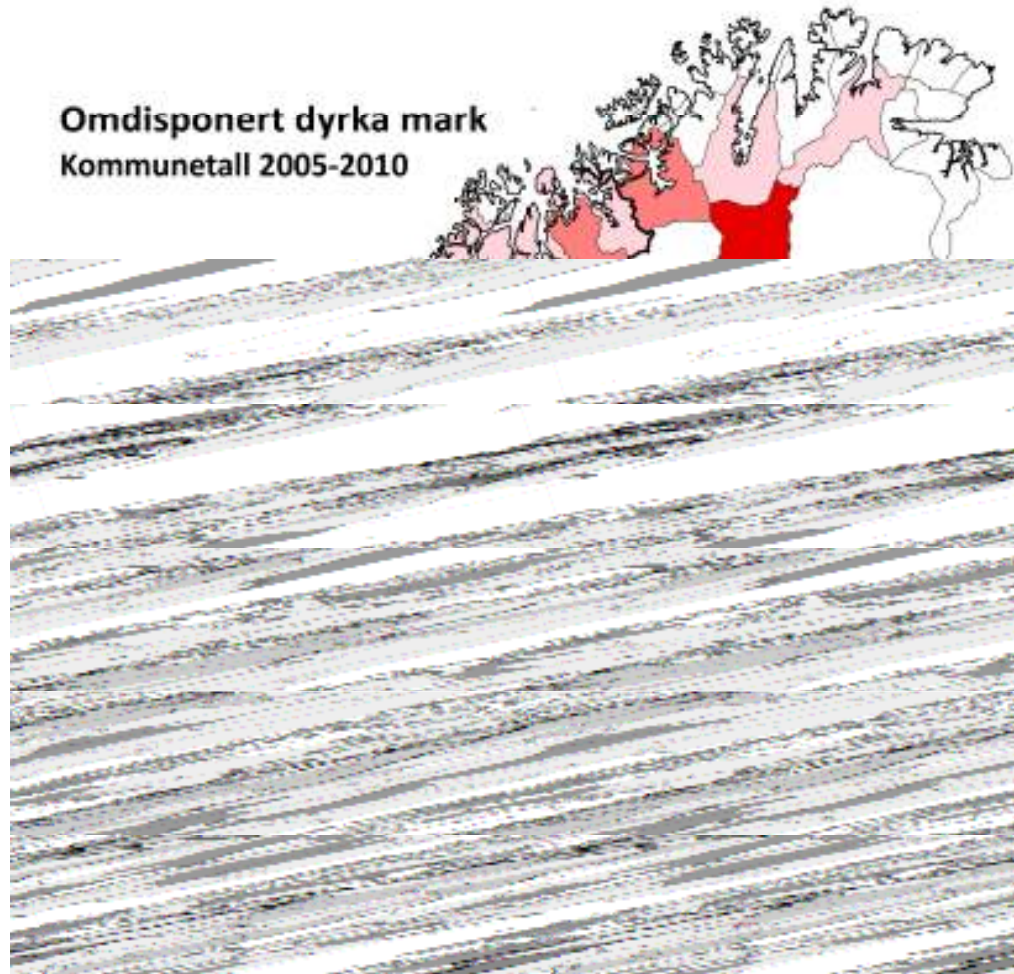
Rogaland



Hele landet



Omdisponert dyrka mark Kommunetall 2005-2010



> 500 daa	14 kommuner	(12509 daa)
200 - 500 daa	46 kommuner	(13467 daa)
100 - 200 daa	64 kommuner	(8991 daa)
20 - 100 daa	199 kommuner	(8880 daa)
< 20 daa	107 kommuner	(858 daa)

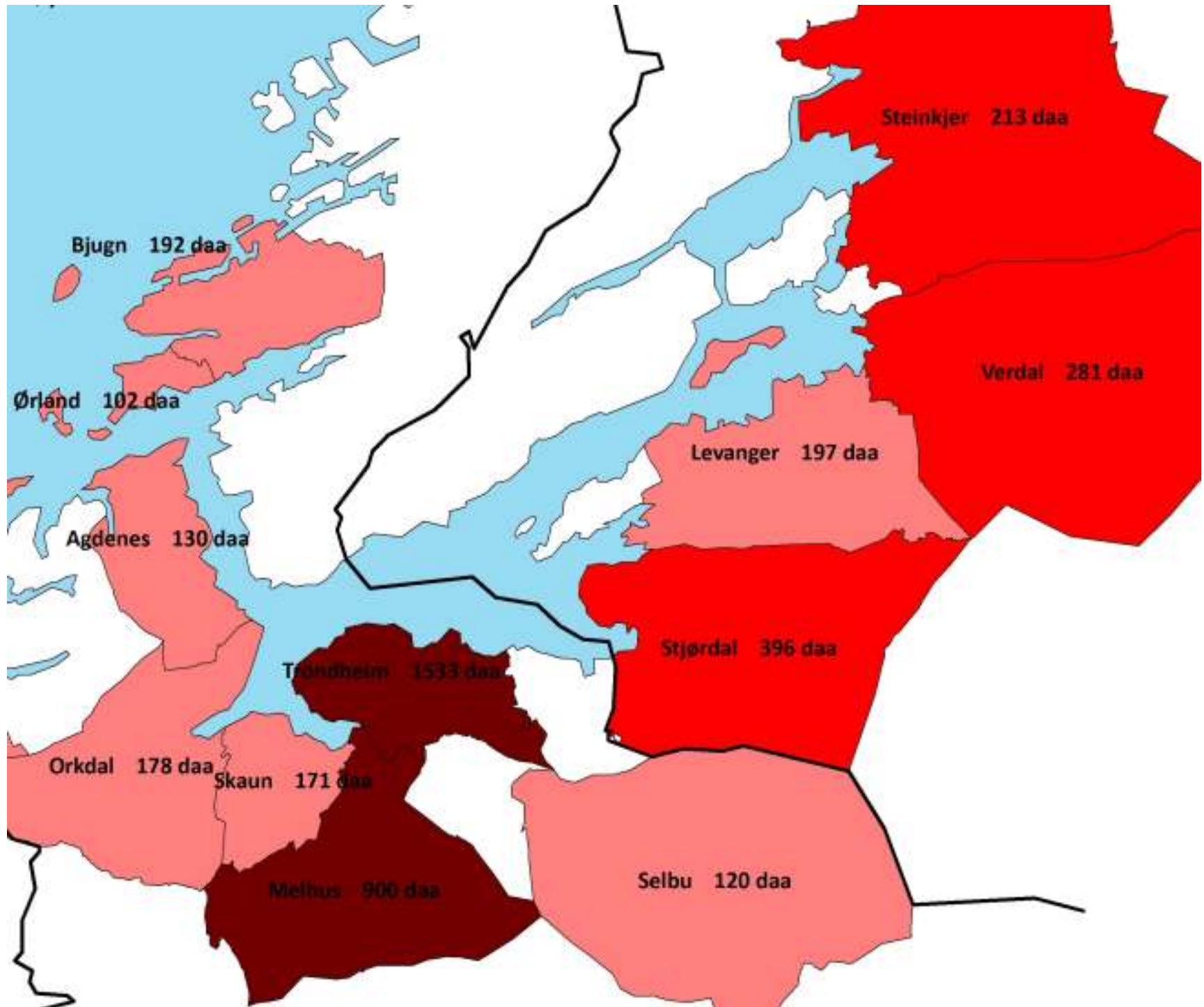
Datakilder:
KOSTRA
Norge digitalt

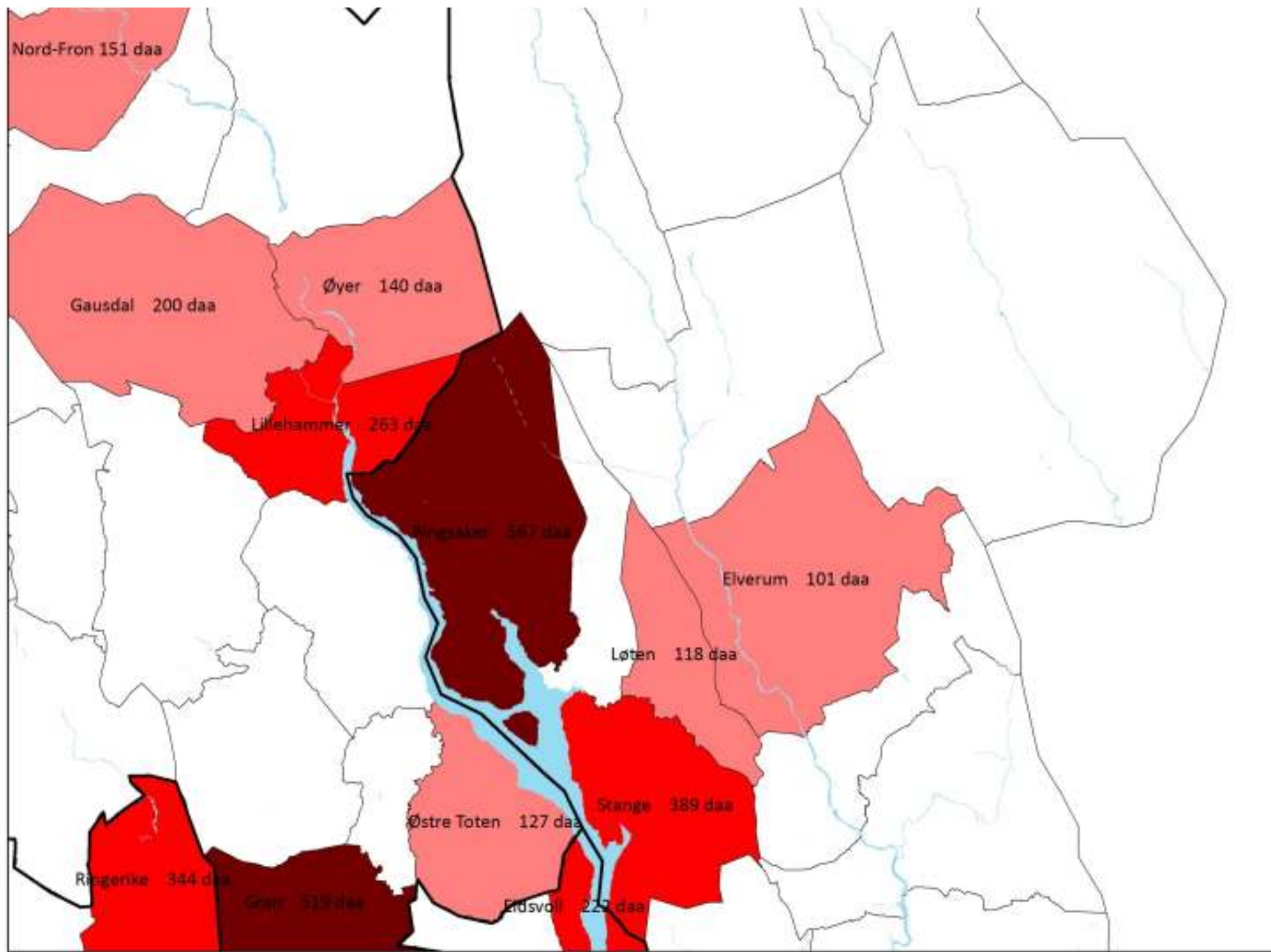
Kartet viser dyrka mark omdisponert til annet enn landbruk etter jordloven og plan- og bygningsloven i perioden 2005-2010

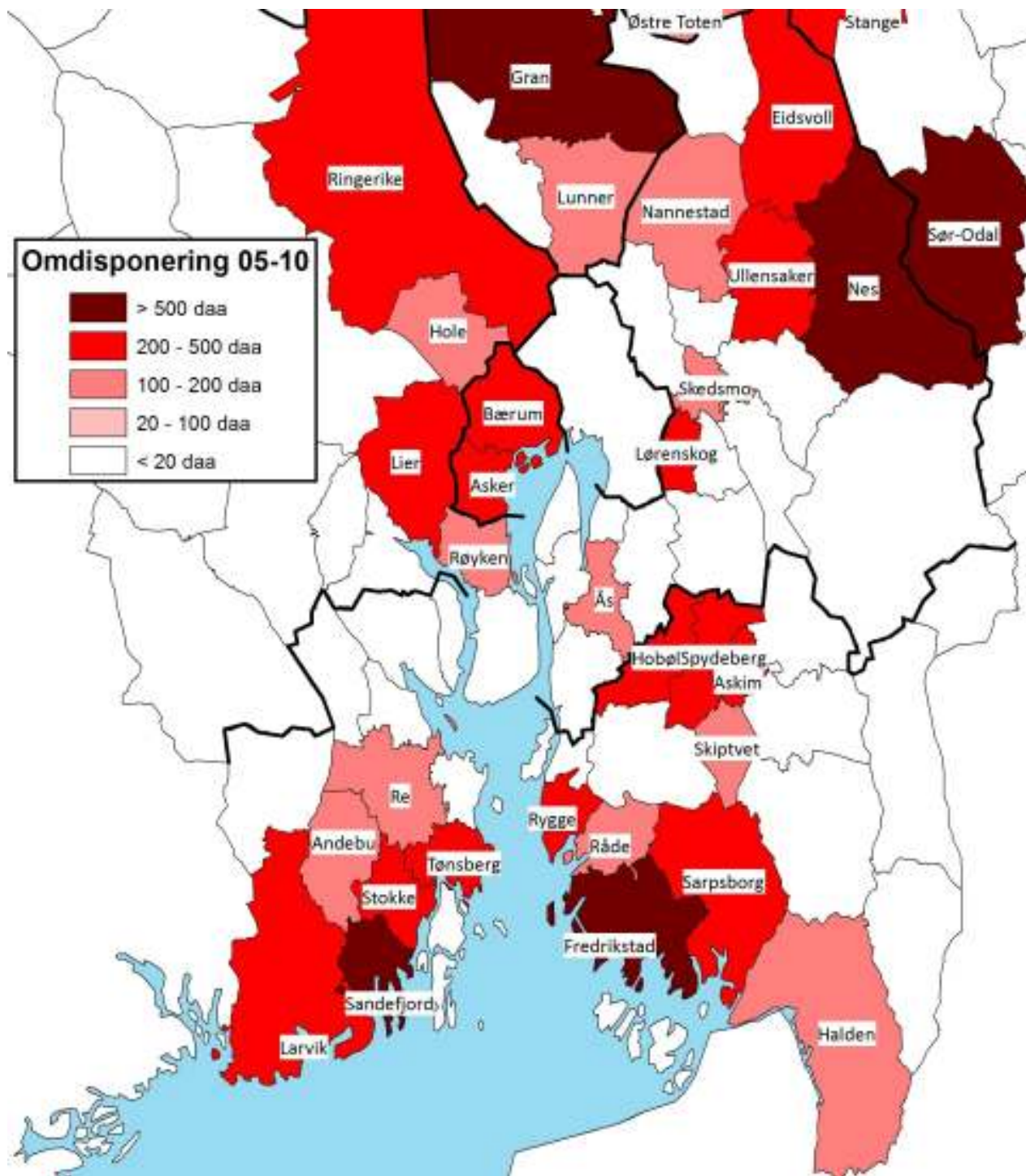
Totalt omdisponert dyrka mark i perioden er 45 705 daa

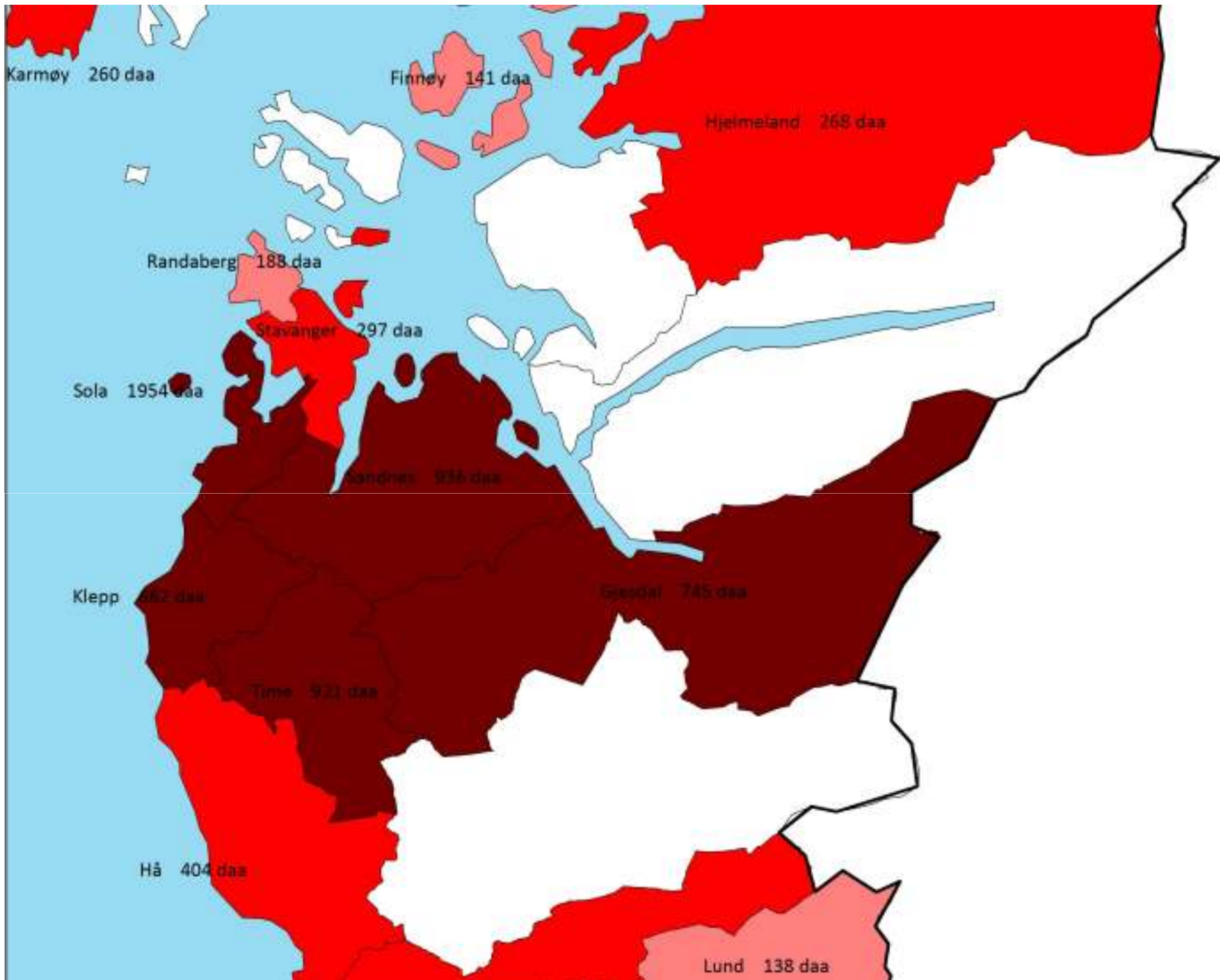
**De 20 kommunene med mest dyrka mark omdisponert
til andre formål enn landbruk i 6 års perioden
2005 - 2010**

Kommune	Omdisponert dyrka mark 2005 - 2010, daa
1124 Sola	1 954
1601 Trondheim	1 533
0106 Fredrikstad	1 008
1102 Sandnes	936
1121 Time	921
0706 Sandefjord	909
1653 Melhus	900
1122 Gjesdal	745
0236 Nes (Ak.)	676
1120 Klepp	662
1520 Ørsta	624
0412 Ringsaker	567
0419 Sør-Odal	555
0534 Gran	519
1201 Bergen	464
1238 Kvam	461
0230 Lørenskog	456
1119 Hå	404
1714 Stjørdal	396
0417 Stange	389
Sum de 20	15 079

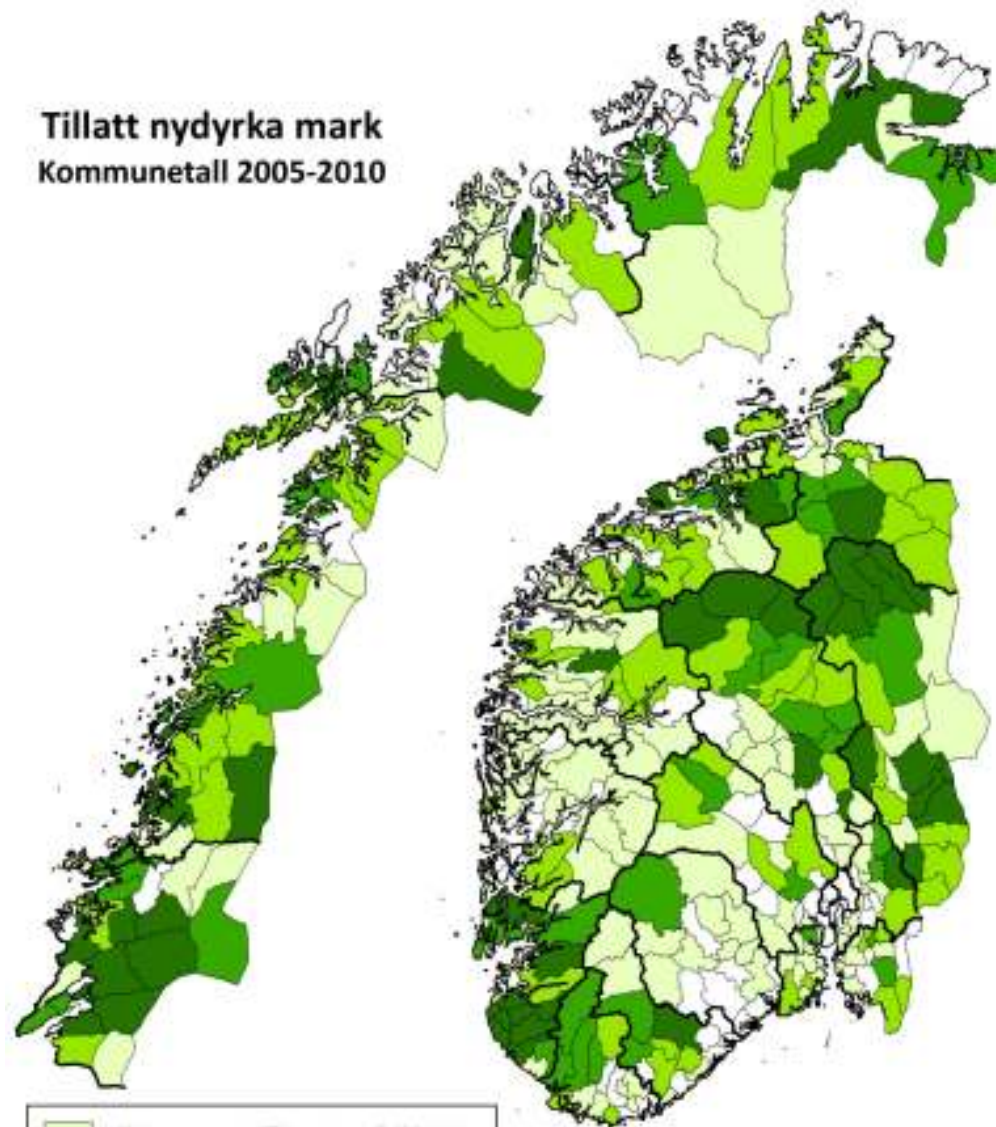








Tillatt nydyrka mark Kommunetall 2005-2010



1-99 daa	137 kommuner (5 102 daa)
100-249 daa	82 kommuner (12 544 daa)
250-499 daa	44 kommuner (14 709 daa)
Over 500 daa	52 kommuner (52 233 daa)
Ingen nydyrking	115 kommuner

Kartet viser tillatt nydyrka mark etter jordloven
i perioden 2005-2010

Totalt tillatt nydyrka mark i
perioden er 84 588 daa

Datakilder:
KOSTRA
Norge digitalt

Omdisponering dyrka mark og tillatt nydyrka areal 2005 - 2010 i kommunene omfattet av FDP - Jæren

	Omdisponert dyrka mark, daa	Tillatt nydyrka areal, daa
Sandnes	936	861
Stavanger	297	0
Hå	404	2417
Klepp	662	712
Time	921	1739
Gjesdal	745	588
Sola	1954	80
Randaberg	188	0
Strand	45	122
Rennesøy	49	130
Sum	6201	6649

Vernehjemmel i jordloven

- Forslag utredet av SLF mars 2009, har vært på høring

Formål:

Å sikre de mest verdifulle matproduksjonsarealene i Norge mot nedbygging for all framtid, og samtidig legge til rette for en ordinær og tidsmessig jordbruksdrift

- **Strengt jordvern i "jordvernområder"**
- **Grunneier kan fortsette vanlig jordbruksdrift**
- **Fortsatt strengt jordvern i "vanlige" LNFR-områder**

Meld. St. 9
(2011–2012)
Melding til Stortinget
Landbruks- og matpolitikken
Velkommen til bords



Målene i landbruksmeldinga

Matsikkerhet	Landbruk over hele landet	Økt verdiskaping	Bærekraftig landbruk
Økt bærekraftig matproduksjon	Sikre bruk av landbruksarealer	Konkurransedyktige verdikjeder og robuste enheter	Beskytte arealressursene
Trygg mat og fullverdig kosthold	Styrke og bidra til sysselsetting og bosetting	Gode kompetansemiljø	Produksjon av miljøgoder
Ivareta forbrukerinteresser	Politikk tilpasset regionale muligheter og utfordringer	Konkurransedyktige inntekter	Sikre naturmangfold
Norge som konstruktiv internasjonal aktør			Klimautfordringene – landbruket en del av løsningen
Videreutvikle Norge som matnasjon			Redusere forurensingen fra jordbruket

Landbruksmeldinga om: **Økt matproduksjon**

- Regjeringen vil, innenfor de gitte handelspolitiske rammer, legge til rette for økt produksjon av jordbruksvarer som det er naturgitt grunnlag for og som markedet etterspør, slik at selvforsyningsgraden kan opprettholdes om lag på dagens nivå.
- Innen 2030 vil vi være 20 pst. flere mennesker i Norge (6 mill) – dvs. matproduksjonen må øke med 1 % hvert år i 20 år!



Landbruksmeldinga om:

Jordvern

- Målet om å begrense omdisponeringen av jordbruksjord til under 6 000 dekar dyrka mark per år videreføres.
- Regjeringen vil ta i bruk virkemidlene i plan- og bygningsloven for å sikre dyrka mark for fremtidig matproduksjon. I tillegg skal jordvernhensynet klargjøres og forsterkes i statlige planretningslinjer, som er en videreføring av rikspolitiske retningslinjer. Det skal også vurderes å lage en egen statlig planretningslinje for jordvern med en geografisk differensiert politikk.



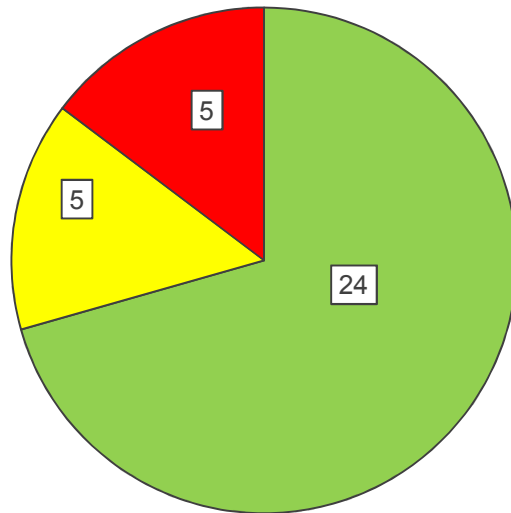
Siste jordvernbrief til kommuner og fylker MD og LMD 19.11.2010 – gjelder fortsatt

- Kommunene har et klart ansvar for at nasjonale jordvernmål nås
- Hensynet til jordressursene inn tidligst mulig i planleggingen både regionalt og lokalt
- Allerede ved planstrategi og planprogram må temaet tas opp
- Fylkesmannen:
 - ivareta den nasjonale jordvernpolitikken
 - innsigelsesmyndighet på jordvernområdet fra 1.1.2010 – skal brukes når nasjonale eller regionale interesser er truet

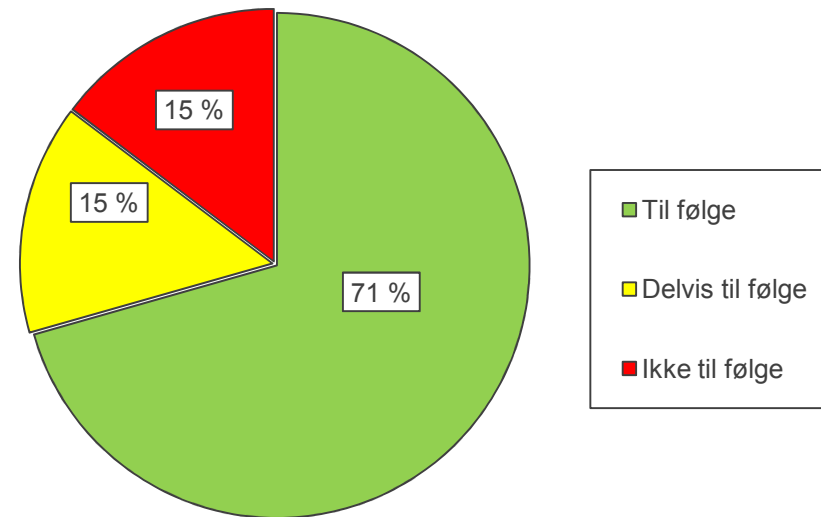


Avgjørelse av innsigelser pga jordvern i MD 2006 - 2010

Antall planer.



Prosent av planene.



- Til følge
- Delvis til følge
- Ikke til følge



Landbruksmeldinga om:
Politikk tilpasser regionale muligheter og utfordringer

- Meldinga gir klare signaler om differensiert politikk tilpasset ulike utfordringer
- Ingen tvil om at i pressregioner så skal hensynet til arealressursene veie tungt
- Differensiering kan skje nasjonalt, regionalt og lokalt



Nasjonalt program for landbruksbygg og kulturlandskap

- Jordbruksavtalen 2007: Nasjonalt program med tre arbeidsgrupper
 - Nye landbruksbygg og kulturlandskap
 - Ny bruk av ledige landbruksbygg
 - Kartlegging av kulturhistorisk viktige landbruksbygg
- Styringsgruppe ledet av Landbruks- og matdepartementet
- Sekretariat til Statens landbruksforvaltning
- Ferdigstilles i 2012



Nasjonalt program for landbruksbygg og kulturlandskap

Ny bruk av ledige landbruksbygg:

- Identifisere hindringer for bruksendring eller gjenbruk
- Stimulere til ny bruk av ledige bygninger
- Bidra til at bygningene som landskapselement og kulturhistorisk uttrykk kan ivaretas
- Gi en bedre utnyttelse av bygningsressursene

Aktuelt både innen "tradisjonelt" landbruk og nye næringer



Statens landbruksforvaltning
Norwegian Agricultural Authority

Nasjonalt program for landbruksbygg og kulturlandskap

Arbeidsgruppa har så langt:

- Støttet 12 prosjekter i 13 fylker
- Utviklet et [veilederhefte](#)
- Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har arrangert tre samlinger om temaet



For mer informasjon:

<http://landbruksbygg.no/>



Statens landbruksforvaltning
Norwegian Agricultural Authority

Temaveileder om landbruk og planlegging etter plan- og bygningsloven

- Peke på virkemidlene i plan- og bygningslovens plandel for å...
 - Ta vare på produksjonsarealene
 - Legge til rette for landbruksdrift
 - Ta vare på landbrukets kulturlandskap



Innhold i veilederen

- Generelt om behandling av landbruk i plan
- Landbruk i regional planlegging
- Landbruk i overordnet **kommunal** planlegging
- Landbruk i **kommuneplanens** arealdel
- Landbruk i reguleringsplan



Kommuneplanens arealdel

Pbl § 11-7 nr. 5 LNF(R)

Ordningen med 2 kategorier LNF er videreført;

- a) vanlig LNF
- b) LNF med spredt utbygging

Prinsippene for hvilke tiltak som inngår i LNF er videreført,

- jf. veileder T - 1443



Kommuneplanens arealdel forts.

- Bestemmelser til arealformålet LNFR
 - **Bestemmelser om omfang, lokalisering og utforming av bygninger og anlegg til landbruk**
 - **Bestemmelser om spredt bebyggelse**
 - Bestemmelser knyttet til landbruk i 100-metersbeltet langs sjøen
 - Bestemmelser i 100-metersbeltet langs vassdrag



§ 11-11 Bestemmelser til arealformål

- Nytt (§11 – 11 nr 1): Kommunen kan nå gi bestemmelser til arealformål i kommuneplanens arealdel om landbrukets bygninger og anlegg
 - F. eks. at bygninger skal plasseres i tilknytning til tunet eller ikke plasseres på dyrket mark av hensyn til jordvern når alternativ plassering er mulig. Kan gir bestemmelser om nye bygninger skal tilpasses eksisterende bygningsmiljøer.
 - Bestemmelser kan likevel ikke brukes slik at de hindrer nødvendige tiltak der det er liten valgfrihet mht tiltak



§ 11-11 Bestemmelser til arealformål

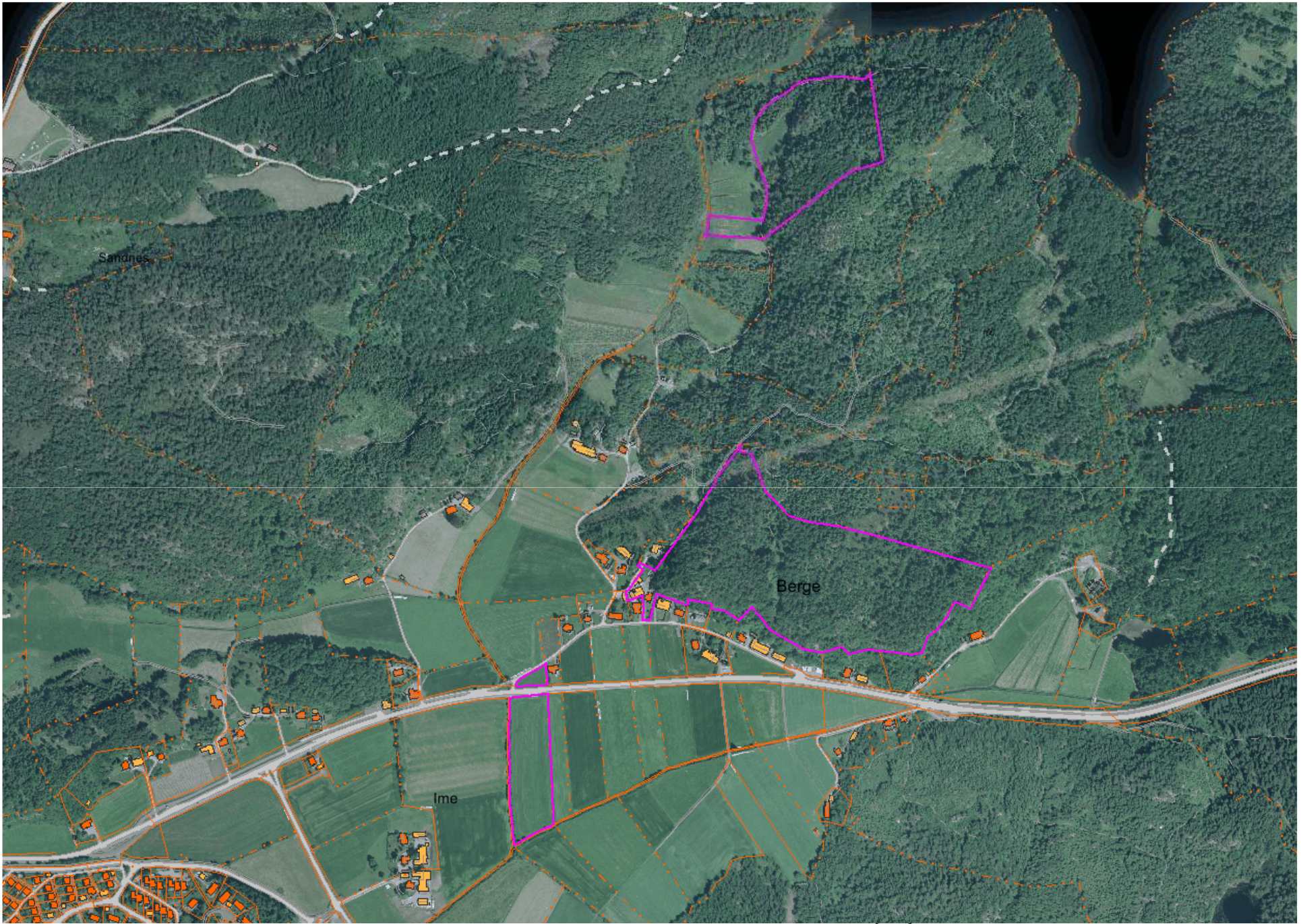
- § 11-11 nr.2: Bestemmelser om spredt utbygging
 - Tidligere ordning med "LNF-spredt" er videreført
 - Bestemmelser her kan eksempelvis brukes for å tilrettelegge for tilleggsnæringer til landbruk når tiltakene går ut over LNF-formålet
 - Eksempelvis bestemmelser om at eksisterende seter i et område kan bygges om til utleie/reiselivsformål, evt. også at tilbygg inntil x m² kan tillates



Kommuneplanens arealdel forts.

- Hensynssoner
 - Nytt begrep i ny plan- og bygningslov
 - Kan angi sone hvor det skal tas særlige hensyn til landbruk og landskap → hensynssone for jordvern/jordressurser/ kulturlandskap
 - Det kan lages retningslinjer som angir hva som bør ivaretas ved videre planlegging, eller ved behandling av enkeltsaker/dispensasjonssaker
 - Altså; retningsgivende, ikke direkte juridisk virkning





Fjæremaunet



Målestokk = 1:11000



Fjæremaunet



Sukkerne og: Kalk 2021

Målestokk = 1:3000



Jordvern blir ennå viktigere i tida framover!



Takk for meg!



Statens landbruksforvaltning
Norwegian Agricultural Authority